

**TOWARZYSTWO MIŁOŚNIKÓW KSIĄŻKI WE LWOWIE
W LATACH 1925–1939 W ŚWIEŹLE MATERIAŁÓW
ARCHIWALNYCH DZIAŁU RĘKOPISÓW LWOWSKIEJ
NARODOWEJ NAUKOWEJ BIBLIOTEKI UKRAINY
imienia W. STEFANYKA**

Ilona Oleksiw

*doktor nauk historycznych, pracownik naukowy w Dziale Rękopisów
Lwowska Narodowa Naukowa Biblioteka Ukrainy imienia W. Stefanyka*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3828-8404>

DOI: [https://doi.org/10.37222/2524-0315-2025-17\(33\)-14](https://doi.org/10.37222/2524-0315-2025-17(33)-14)

Lwowski ruch miłośników książki ukształtowało grono osób, które z pasją wypowiadały się, pisały i dyskutowały na temat książki, organizowały odczyty, referaty, posiedzenia, wystawy i zjazdy. Istniejące w tych latach towarzystwa miłośników książki stały się również pracownicami badań księgoznawczych oraz założycielami specjalnych serii wydawniczych. Artykuł poświęcony jest badaniu organizacji i działalności Towarzystwa Miłośników Książki we Lwowie. Przedstawiono główne osiągnięcia edukacyjne i wydawnicze tej instytucji. Podsumowano znaczenie działalności Towarzystwa dla rozwoju życia kulturalnego Lwowa, badań nad jego historią oraz zrzeszenia wybitnych pisarzy, historyków i badaczy książki.

Słowa kluczowe: *Towarzystwo Miłośników Książki we Lwowie, Statut Towarzystwa, seria wydawnicza "Biblioteka Towarzystwa Miłośników Książki we Lwowie", Mieczysław Opalek, Franciszek Biesiadecki, III Zjazd Bibliofilów Polskich.*

Postawienie problemu. Od początku wieku XX i do czasu wybuchu II wojny światowej Lwów pozostawał jednym z najważniejszych ośrodków produkcji książki i ruchu wydawniczego zarówno ukraińskiego, jak i polskiego. Pozycja Lwowa, jego wielokulturowość sprawiały, że to miasto również zaliczano do największych centrów naukowych na ówczesnych ziemiach polskich, w tym bibliotekarstwa i księgarstwa. Międzywojenny Lwów stanowił wyjątkowy przykład miasta, w którym książka cieszyła się szacunkiem i była traktowana jako wartość intelektualna, artystyczna i narodowa.

Towarzystwo Miłośników Książki (dalej – TMK) we Lwowie powstało w okresie międzywojennym jako odpowiedź na rosnące zapotrzebowanie na promocję czytelnictwa oraz ochronę i popularyzację lwowskiego dziedzictwa literackiego. Było to jedno z kluczowych polskich stowarzyszeń kulturalnych na terenie Lwowa, zrzeszające bibliotekarzy, bibliofilów, kolekcjonerów książek oraz wszystkich, którzy interesowali się literaturą polską i historią polskiej książki. Towarzystwo odegrało ważną rolę w rozwoju lwowskiego życia oświatowego i kulturalnego, łącząc wybitnych artystów, pisarzy, muzealników i etnografów. Należy również odnotować niezaprzeczalne sukcesy wydawnicze instytucji: liczne publikacje naukowe i popularnonaukowe stały się ozdobą ówczesnego polskiego wydawnictwa książkowego Lwowa. To wszystko zachęcało nas do badań nad historią tej instytucji kulturalnej, oświatowej i naukowej.

Celem artykułu jest analityczne przedstawienie działalności TMK we Lwowie z wykorzystaniem źródeł archiwalnych, gromadzonych w Dziale Rękopisów Lwowskiej Narodowej Naukowej Biblioteki Ukraińskiej imienia W. Stefanyka w kontekście rozwoju bibliofilstwa we Lwowie w pierwszej połowie XX wieku.

Przedmiotem badania jest działalność TMK we Lwowie w okresie międzywojennym, opracowana na podstawie źródeł archiwalnych.

Metodologia badania. W niniejszym badaniu zostały wykorzystane ogólne (metoda indukcyjna, dedukcyjna) i szczególne (retrogressywna, porównawcza) metody historyczne badania naukowego. Ze względu na przedmiot badania w artykule także wykorzystano metodę jakościową, tzw. metodę monograficzną, pozwalającą na gruntowne badanie i analizę jednego charakterystycznego obiektu, przypadku lub zjawiska z tytułu szczegółowego poznania jego struktury, funkcjonowania i dynamiki w określonym czasie i przestrzeni, w połączeniu z innymi technikami, jak np. analizą dokumentów.

Analiza badań i publikacji. Dotychczasowy dorobek naukowy z zakresu opracowań działalności TMK we Lwowie dotyczył głównie wzmianek o jego istnieniu i funkcjonowaniu w kontekście środowiska bibliofilskiego lwowskiego w pierwszej połowie XX wieku [13; 14; 16; 17]. Wśród źródeł drukowanych zachowała się odbitka z zeszycu „Silva Rerum”, wytłoczona w 1925 r. jako rękopis w drukarni W. L. Anczyca i Sp. w Krakowie z informacją o założeniu TMK we

Lwowie, w mieście, które “okaże należyte zrozumienie dla celów i zamierzeń nowego Towarzystwa i zechce wskrziesić tradycję miłośnictwa książki, tradycję sięgającą w tym grodzie czasów Kampianów i Zimorowiczów” [19, s. 3].

To wydanie łącznie z zachowanymi w zasobach LNNB Ukrainy im. W. Stefanyka Statutem TMK i Pocztem jego członków tworzą dotychczasową wizję funkcjonowania przedmiotu niniejszego badania [15; 18]. Zespół archiwalny TMK we Lwowie w zasobach księgozbioru Biblioteki (Dział Rękopisów) składa się z 11 teczek, zawierających dokumenty, które reprezentują różne kierunki działalności Towarzystwa w okresie lat 1925–1939. Łącznie zespół zawiera 1232 kartki. Także zachowały się dwa stemple do odcisków na dokumentach TMK we Lwowie, wizytówki, formularze zaproszeń na posiedzenia itp. [2]. Dzienniki korespondencji odbiorczo-podawcze [1; 4; 5], informacje o wręczeniu premii książkowej członkom TMK, w tym spis wydawnictw będących własnością TMK [1, ark. 10] oraz inne zawarte w zespole dokumenty [9] umożliwiły przedstawienie podstawowych zasad działalności i pozwoliły zrozumieć zadania, stojące wówczas przed lwowskim TMK.

Przedstawienie materiału. Towarzystwo Miłośników Książki we Lwowie powstało na wzór istniejących w tych czasach bibliofilskich instytucji kulturalnych w Europie, a wzorem dla Statutu lwowskiego Towarzystwa stał się Statut krakowski. Uchwalony Statut (nakład wynosił 100 egzemplarzy) zawierał schemat organizacyjny, szczegółowo określał prawa i obowiązki członków oraz precyzował zadania stojące przed stowarzyszeniem. Wśród członków-założycieli znaleźli się przedstawiciele ówczesnego życia umysłowego Lwowa. Główny Zarząd TMK składał się z 7 osób: prezes: Jan Kasprowicz; zastępcy prezesa: Franciszek Biesiadecki i Rudolf Kotuła; sekretarz: Mieczysław Opalek; skarbnik: Rudolf Mękicki oraz dwaj członkowie Zarządu: Ludwik Bernacki i Stanisław Wasylewski [19, s. 4].

Zgodnie ze Statutem działalność TMK miała na celu:

- a) rozwijanie w społeczeństwie pasji do książki, zwłaszcza pięknie wydanej;
- b) podniesienie estetycznego i technicznego poziomu wydawnictw drukowanych;

c) nawiązanie i utrzymanie stosunków z krajowymi i zagranicznymi towarzystwami bibliofilskimi;

Urzeczywistnianiu powyższych celów miały służyć:

a) wszelkiego rodzaju promocja pięknej książki, głównie za pośrednictwem pism, publikacji i odczytów o stanie ruchu wydawniczego w kraju i poza jego granicami, wystaw, konkursów oraz przez informowanie i wydawanie opinii o wartości wydawnictw drukowanych;

b) założenie własnej biblioteki wzorowych pod względem technicznym i estetycznym wydawnictw;

c) utrzymywanie kontaktu z nakładcami i wpływanie na nich w kierunku podniesienia poziomu estetycznego ich wydawnictw;

d) wydawanie własnymi środkami wzorowych druków;

e) wymiana pomysłów oraz druków z krajowymi i zagranicznymi pokrewnymi towarzystwami;

Według Statutu w skład TMK wchodziło:

a) członkowie zwyczajni,

b) członkowie korespondencyjni,

c) członkowie honorowi.

Majątek Towarzystwa składał się z biblioteki oraz funduszu wydawniczego – przeznaczonego na finansowanie wydawnictw, i funduszu obrotowego, z którego pokrywano bieżące wydatki. Podstawowym i faktycznie jedynym źródłem dochodu TMK były wpływy ze składek członkowskich. Wpisowe do Towarzystwa wynosiły 15 zł., składka miesięczna 3 zł. [3]. Zgłoszenia członków przyjmował skarbnik Towarzystwa Rudolf Mękicki¹ w Muzeum Narodowym im. Króla Jana III (siedziba pod adresem: Lwów, Rynek, 6) [6].

Biblioteka miała nabywać i zwiększać swoje zasoby przez zakupy, dary, zapisy dzieł drukowanych, dalej przez włączanie do niej pierwszych dwóch egzemplarzy z każdego wydawnictwa Towarzystwa i w drodze wymiany wydawnictw z innymi towarzystwami o podobnym rodzaju działalności [18].

W razie rozwiązania Towarzystwa przez władze państwowe jego majątek przechodził na własność gminy miasta Lwowa dla biblioteki miejskiej [18].

¹ Mękicki Rudolf (1887–1942) – polski medalier, heraldyk, historyk sztuki i muzeolog, twórca ekslibrysów, redaktor naczelny kwartalnika „Zapiski Numizmatyczne”, wykładowca Politechniki Lwowskiej.

Po wstępnym okresie organizacyjnego formowania się TMK rozpoczęło ożywioną, wielokierunkową działalność w ramach sporządzonego Statutu. Zadaniem członków stało się propagowanie w środowisku lwowskim zamiłowania do pięknej książki poprzez edukację i kształtowanie artystycznej wrażliwości. W tym nurcie TMK we Lwowie zorganizowało wiele odczytów, których tematyka dotyczyła zagadnień historii książki i drukarstwa, grafiki i techniki książkowej, literatury i historii kultury oraz bibliotekoznawstwa. Problemy zawarte w prezentowanych referatach były konsekwencją programu naukowego i zainteresowań badawczych lwowskich bibliofilów. W okresie lat 1931–1938 zostało odbyto 37 zebrań naukowych, które z reguły gościły: sala Korniaktowska, Muzeum Narodowy im. Króla Jana III (Królewska kamienica Rynek, 6 – obecnie siedziba Lwowskiego Muzeum Historycznego), Studio polskiego Radia (ul. Batorego, 6 – obecnie ul. Kniazia Romana) bądź księgarnia A. Krawczyńskiego (ul. Rutowskiego, 9 – obecnie ul. P. Doroszenki). Do przykładu, w latach 1931–1932 członkowie TMK dokonali odczytów o następujących tematach:

– K. Hartleb “Księgozbiory śląskie ze szczególnym uwzględnieniem Biblioteki Sejmu Śląskiego”;

– J. Mayer “O bibliotekach florenskich”; R. Kotuła ‘Błp. Dr. Marek Reichenstein jako bibliofil (wraz z odczytaniem pracy M. Reichensteina “Trzy drzeworyty w Zwierciadle Mikołaja Reja z r. 1567.”)’

– A. Semkowicz “Oprawa książki w ciągu wieków”;

– H. Cieśla “O pięknych drukach współczesnej Czechosłowacji”;

– A. Czołowski i R. Kotuła “Osobliwości bibliograficzne zbiorów lwowskich”;

– A. Krawczyński “Stosunki drukarni W. Anczyca ze Lwowem, z okazji 50-lecia pracy zawodowej właściciela”;

– A. Jędrzejowska “Nowa monografia o Janie Hallerze (pokaz najważniejszych druków Hallera²)”;

– B. Nadolski “O bibliotece polskiej w Rumunii przed 50 laty”; “Związki Lwowa z bibliotekami w świetle korespondencji z A. Bieowskim”.

– J. Mayer “Z dziejów książki na zamku Zółkiewskich (od zbiorów Stanisława Zółkiewskiego do Biblioteki Sobieskiego)” itp. [4, ark. 85].

² Haller Jan (1467–1525) – niemiecki kupiec, drukarz i wydawca, właściciel drukarni w Krakowie, protoplasta polskiego rodu Hallerów.

Na wykłady oprócz członków przychodzili także liczni goście, ponieważ zebrania były zapowiadane drogą radia. Warto odnotować krytyczne podejście członków Zarządu do wygłoszonych referatów, ponieważ świadczy to o tym, że odczytania odbierane były bardzo poważnie i uważnie przez audytorium słuchaczy. Każda nieścisłość czy nieprecyzyjność wywoływała dyskusje, po których z reguły kreował się i poszerzał obszar zagadnienia.

Podstawowymi formami działalności TMK były także spotkania okolicznościowe, między innymi posiedzenie ku uczczeniu stulecia "Pana Tadeusza", nadawane przez Studio Rozgłośni polskiego radia, wraz z referatem R. Kotuli, A. Semkowicza i T. Piniego i odczytaniem ustępów z "Pana Tadeusza" [4, ark. 41]. Posiedzenie zostało transmitowane na wszystkie rozgłoszenie polskie z okazji Tygodnia książki. Uroczyste posiedzenie w związku z uczczeniem zasług na polu bibliofilstwa polskiego założyciela TMK we Lwowie Franciszka Biesiadeckiego³ uświetnił jego przewodniczący R. Kotuła, wygłaszając dłuższe przemówienie, w którym "nakreślił niespożyte zasługi Jubilata około bibliofilstwa polskiego" [4, ark. 88].

TMK uczestniczyło w obchodzie 250-lecia istnienia Towarzystwa Miłośników Przeszłości Lwowa oraz 40-lecia pracy naukowej i kulturalnej dyrektora Aleksandra Czołowskiego⁴ w dniu 13.III.1932, podczas którego przewodniczący składał życzenia w okolicznościowym przemówieniu.

Archiwum TMK zawiera dokumenty, związane z organizacją III Zjazdu Bibliofilów, który odbył się w dniach 26–29 maja 1928 r. we Lwowie, zrzeszając 249 uczestników, 14 prelegentów. Podczas Zjazdu zostały otwarte 4 wystawy. Koszty przedsięwzięcia wyniosły 12 399 zł. 44 gr. [12].

Wstępne prace organizacyjne rozpoczęło TMK we Lwowie od razu po II Zjeździe w grudniu 1926 r. Pod przewodnictwem ówczesnego

³ Biesiadecki Franciszek (1868–1940) – bibliofil, prezes i twórca Towarzystwa Miłośników Książki we Lwowie, założyciel i redaktor pierwszego w Polsce czasopisma bibliofilskiego "Exlibris".

⁴ Czołowski Aleksander (1865–1944) – wybitny lwowski muzealnik, historyk, archiwista, badacz kultury i sztuki, krajoznawca. Jego zasługi wysoko ocenili współcześni jemu miłośnicy przeszłości Lwowa, są również cenione przez współczesnych muzealników i krajoznawców we Lwowie i miłośników Lwowa w całej Polsce.

prezesa TMK we Lwowie Franciszka Biesiadeckiego został utworzony Komitet Organizacyjny z tytułu przyszłego Zjazdu. Prace przygotowawcze, które rozpoczęły się dość intensywnie, w pewnym momencie zostały wstrzymane z powodu konfliktu między bibliotekarzami a bibliofilami, który postawił pod zagrożeniem całe przedsięwzięcie. Skutkowało to, zdaniem badaczki J. Cesak, rezygnacją prezesa Franciszka Biesiadeckiego z pełnionej funkcji, co stało się dla bibliofilów lwowskich ogromną klęską i tylko zawdzięczając wiceprezowski Rudolfowi Kotuli, który zainicjował tworzenie nowych władz Towarzystwa, wznowiono przygotowawcze prace zjazdowe. Prezesem TMK został Stanisław Lempicki⁵ [12].

Lwowskie TMK utrzymywało kontakty z krajowymi i zagranicznymi stowarzyszeniami bibliofilskimi, księgarniami, introligatorniami, bibliotekami. Z ostatnimi – głównie w sprawie wymiany książkami. Tak, Stefan Demby⁶, kierownik Warszawskiej Biblioteki Narodowej, której jednym z zadań było gromadzenie całokształtu produkcji wydawniczej polskiej, pragnąc stworzyć specjalny dział polskich wydawnictw bibliograficznych, zwrócił się do Zarządu TMK w osobie Rudolfa Kotuli z uprzejmą prośbą o łaskawe ofiarowanie do jej zbiorów wszelkich druków, książek, statutów, ogłoszeń, afiszów, zaproszeń, wydanych w ciągu całej działalności Towarzystwa i stałe nadsyłanie po jednym egzemplarzu wszystkich następnych publikacji. “Otworzenie działu bibliofilskiego da możliwość zobrazowania działalności wydawniczej i kulturalnej naszych zrzeszeń bibliofilskich i będzie gotowym materiałem dla opracowania bibliografii, wystaw, i t. p. imprez.” – podsumował ówczesny kierownik Biblioteki Narodowej w Warszawie w swoim liście z dnia 10.06.1932 [4, *ark.* 17].

⁵ Lempicki Stanisław (1886–1947) – polski historyk literatury, profesor Uniwersytetu Jana Kazimierza, dziekan i prodziekan Wydziału Humanistycznego UJK, kierownik literacki Ossolineum, członek korespondent Polskiej Akademii Umiejętności, jeden z przedstawicieli filozoficznej szkoły lwowsko-warszawskiej.

⁶ Demby Stefan (1892–1939) – polski bibliotekarz, bibliograf i bibliofil. Inicjator i pierwszy dyrektor Biblioteki Narodowej w latach 1934–1937. W 1921 roku współzałożył Towarzystwo Bibliofilów Polskich, a w 1930 zainicjował wydanie pierwszej polskiej bibliografii bieżącej “Urzędowy Wykaz Druków”.

Towarzystwo prowadziło również aktywną działalność wydawniczą. Na zewnątrz jego działalność naukową reprezentowały publikacje, zarówno w postaci wydawnictw zwartych, jak i artykuły w czasopismach bibliofilskich.

Książki w serii wydawniczej “Biblioteka Towarzystwa Miłośników Książki” cieszyły się ogromną popularnością wśród publiczności, zarówno krajowej, jak i zagranicznej. Do przykładu, wśród licznej korespondencji, ulokowanej w archiwum, możemy wyróżnić oficjalny list z Czechosłowacji z prośbą o przysłanie dzieła Mieczysława Opałka “Echa bibliofilstwa w poezji” w celu napisania opinii [4, ark. 64].

Mimo czynnej i pomyślnej pracy na rzecz książki i wiedzy przez cały okres istnienia Towarzystwo miało do czynienia z kłopotami w zakresie utrzymania swojej struktury, ponieważ jego środki finansowe były raczej skromne. Zachowane w archiwum źródła, dotyczące ww. działalności, służą temu potwierdzeniem [7]. Główny dochód stanowiły składki, których egzekwowanie sprawiało nieraz duży kłopot. W korespondencji oficjalnej stale nurtuje wątek uiszczenia składek, próśb o spłatę długów itd. Warto jednak zaznaczyć, że w takich warunkach działało nie tylko TMK, lecz też inne placówki kulturalne w ówczesnej Polsce. Tak, udzielając odpowiedzi przewodniczącemu R. Kotuli na interesujące go kwestie, Halina Zdzitowiecka-Jasińska⁷ wspomina, że z powodu sytuacji kryzysowej nie ma mowy o kontynuowaniu wydawnictwa miesięcznika TMK w Krakowie “Silva Rerum”, że “tutaj w Krakowie sytuacja jest opłakana, żadnej znikąd subwencji, wkładki obniżone wpływają trudno, a poza tym zaciągnięte dawnej zobowiązania muszą być choćby kapaniną uregulowane. Nie pozostaje nic innego, jak czekać lepszych czasów” [4, ark. 21–23].

Wiadomo, że w zasadzie każde towarzystwo, instytucja, placówka edukacyjno-kulturowa kojarzy się przede wszystkim z osobami, które

⁷ Zdzitowiecka-Jasińska Halina (1892–1966) – historyk, bibliotekarka, bibliofila, kolekcjonerka ekslibrisów. Absolwentka Uniwersytetu Jagiellońskiego (1913) i Sorbony (1913–1915), gdzie uzyskała stopień doktora, a w latach 1920–1923 studiowała kurs bibliotekarstwa i prawa w krakowskiej Szkole Nauk Politycznych. Członek przedwojennego Towarzystwa Miłośników Książki i Koła Miłośników Exlibrisów w Krakowie oraz Związku Bibliotekarzy Polskich. Autorka artykułów z historii ekslibrisu i bibliotek. Redaktorka “Silva Rerum”. Gromadziła materiały do dziejów polskiej ilustracji książkowej.

do nich należą i właśnie tym ludziom zawdzięczają swoje wysokie pozycje wśród innych podobnych do siebie stowarzyszeń. W gronie TMK we Lwowie znaleźli się wybitni naukowcy, reprezentujący rozmaite dziedziny nauk humanistycznych, w tym bibliotekarze, artyści, literaci oraz znani bibliofile lwowscy. Na podstawie spisów, zachowanych w archiwum według stanu z dnia 1935, Towarzystwo zrzeszało 41 członków, w 1937 r. liczba osób powiększyła się o 25 nowozgłoszonych, a lista z dnia 31.08.1938 reprezentowała 73 osoby. Warto zaznaczyć, że w TMK była tradycja ofiarowywać nowo wstępującym dyplomy członkowskie jako na powitanie w szeregach członków [5, ark. 12b]. Wśród korespondencji przewodniczącego zachował się list z 1937 r. potwierdzeniem tej czynności wobec nowych członków: inż. Wiktora Hłaska⁸, generalnego Dyrektora “Małopolski” z Warszawy, Czesława Dańczaka⁹ [5, ark. 15]. Wśród członków honorowych znaleźli się polscy poeci Jan Kasprówic¹⁰ i Józef Koziembrodzki¹¹ [6, ark. 4].

W kwietniu 1937 roku drukarnia Artura Goldmana we Lwowie w upominku członkom Towarzystwa złożyła 120 egzemplarzy “Pocztu członków Towarzystwa Miłośników Książki we Lwowie”, gdzie według alfabetu podano nazwiska i imiona 100 osób (w tym nazwy dwóch placówek kulturalno-oświatowych), które tworzyły grono Miłośników polskiej książki we Lwowie tuż dwa lata przed II wojną światową – Bach Józef, Bałaban Emanuel, Barczak Eugeniusz, Bielski Jan, Biesiadecki Franciszek, Brozdowicz Stefan, Chyliński Konstanty, Czołowski Aleksander, Dajewska Helena, Dudryk Antoni, Fern Marek, Fritz Józef, Gail Józef, Gębarowicz Mieczysław, Goldberg Gustaw,

⁸ Hłasko Wiktor (1876–1958) – absolwent Politechniki w Liege w Belgii. Dyrektor Grupy Francuskich Towarzystw Naftowych, Przemysłowych i Handlowych w Polsce pn. “Małopolska” – koncernu naftowego, utworzonego w międzywojennej Polsce w lipcu 1928 w wyniku połączenia spółek naftowych.

⁹ Dańczak Czesław – członek polskiego PEN-klubu (międzynarodowego stowarzyszenia pisarzy (Londyn, 1921), od 1942 r. Dyrektor Zarządu Biura Polskiego Komitetu Opiekuńczego w Warszawie (Pol.K.O.)

¹⁰ Kasprówic Jan (1860–1926) – polski poeta, dramaturg, krytyk literacki i tłumacz.

¹¹ Koziembrodzki Józef Saba (1870–1935) – ziemianin i kolekcjoner. Odnosił się głównie do historii, bibliografii, myślistwa, okultyzmu i literatury pięknej, zgromadził stare druki polskie z XV do XVIII w.

Goldman Bronisław, Gottlieb Wojciech, Hartleb Kazimierz, Herman Filip, Herzel Józef, Hłasko Wiktor, Hoffmann Władysław, Hopfinger Maksymilian, Jędrzejowska Anna, Kilanowicz Adam, Kotula Rudolf, Kozicki Jerzy Marian, Krawczyński Aleksander, Kreps Edward, Kruczkowski, Sylwester, Legeżyński Józef, Łazarski Zygmunt, Łopieński Henryk, Madeiski Andrzej, Majewski Stefan, Makowska Joanna, Markowski Wincenty, Marski Jerzy, Mękicki Rudolf, Nechay Czesław, Piątek Adam, Płazewski Ignacy, Pomarański Stefan, Poratyński Jan, Radoszewski Michał, Reiss Leopold, Romanowski Władysław, Schaetzel Stanisław, Schweitzer Henryk, Semkowicz Aleksander, Smetański Jan, Spindel Ryszard, Tobisz Stanisław, Tugendhaft Herman, Waligóra Wincenty, Wandysz Damian, Werter Marek, Wiślocki Władysław, Witkowska Zofia, Wolański Władysław, Woroniecki Edward, Wygard Ignacy, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Żychliński Franciszek [15].

W ciągu całej działalności Towarzystwo kontynuowało wydawnictwo "Biblioteka Towarzystwa Miłośników Książki we Lwowie", między innymi ogłaszając jako tomik 17. ww. wspomniane wydawnictwo Opałka M. "Echa bibliofilstwa w poezji (1934), tom 18. M. Reinchensteina "Mikołaja Reja Zwierciadło z r. 1567" (1935) oraz 19. L. Kurdybacha "Księgarnia I. Hebanowskiego we Lwowie" (1937) [4, ark. 83].

Jako premię roczną ofiarowano członkom poszczególne tomy wydawnictwa "Cuda Polski", a także M. Wańkowicza "Na tropach śmęta" oraz Wasiutyńskiego "M. Kopernik".

Wydawnictwa TMK we Lwowie prezentowały wysoki poziom edytorski i merytoryczny, ponieważ prawie wszyscy autorzy publikacji naukowych byli fachowcami w dziedzinie badania książki – historycy literatury, kultury i oczywiście bibliolodzy. W zasadzie temat jego wydawniczej działalności może stanowić odrębną jednostkę badawczą [10; 11].

Podsumowanie. Przechowywane w zespole dokumenty, m. in. korespondencja przychodząca i wychodząca Towarzystwa, zarówno oficjalna, jak i interpersonalna (w tym członków Zarządu), informacje o przyznawaniu nagród książkowych aktywnym członkom TMK, kwestie finansowe, w tym dane dotyczące opłacania składek członkowskich, nabycia książek, sprawy wydawnicze, majątkowe, rachunki, kwity itd. umożliwiły przedstawienie działalności TMK w ww. okresie

враз з його досягненнями і проблемами в справі inicjowania, wspierania i organizowania działalności kulturalnej oraz oświatowej, zwłaszcza na rzecz promowania czytelnictwa, bibliotekoznawstwa, historii książki, ze szczególnym uwzględnieniem historii miasta Lwowa. Ponadto opracowanie i udostępnienie wiedzy o działalności Towarzystwa Miłośników Książki we Lwowie na podstawie zachowanych archiwaliów po raz kolejny potwierdza fakt, że bibliofilskie placówki były miejscem pogłębiania i krzewienia wiedzy o książce dawnej i ówczesnej, ośrodkiem jej pielęgnowania i promocji, a jednocześnie i warsztatem rozmaitych badań księgoznawczych historycznych. Wyniki przeprowadzonej analizy działalności pozwalają odnotować, że Lwów mimo że był miejscem gromadzenia i ochrony dziedzictwa książki i spuścizny narodowej, tworzył też przestrzeń, w której książka stawiała się ostoją wspólnoty intelektualnej i kulturowej na terenie Galicji Wschodniej.

1. Вхідна і вихідна кореспонденція Товариства // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Від. рукоп. Ф. 190 (ТЛК). Од. зб. 5/п.2. 37 арк.

2. Два штампи для відтисків на документах Товариства ЛК // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Від. рукоп. Ф. 190 (ТЛК). Од. зб. 11/п.1. 2 шт.

3. Зшитки з квитанціями про сплату членських внесків (Kwitariusz wkładek członkowskich) (1930, 1931, 1939 pp.) // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Від. рукоп. Ф. 190 (ТЛК). Од. зб. 8/п.2. 475 арк.

4. Листи від різних адресатів (1930–1939) // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Від. рукоп. Ф. 190 (ТЛК). Од. зб. 2/п.1. 79 арк. + 12 конв. Долучено: листи до різних адресатів (1933–1939). 34 арк. Разом 168 арк.

5. Листи до різних адресатів (1931–1938) // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Від. рукоп. Ф. 190 (ТЛК). Од. зб. 1/п.1. 38 арк.

6. Оголошення про прийняття почесними членами Товариства ЛК польського поета Я. Каспровича і Ю. Козебродзького // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Від. рукоп. Ф. 190 (ТЛК). Од. зб. 7/п.1. 26 арк.

7. Рахунки, квитанції Товариства та ін. (1929–1939) // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Від. рукоп. Ф. 190 (ТЛК). Од. зб. 9/п.1. 281 арк.

8. Реєстр вхідної і вихідної кореспонденції 1933–1935, Львів // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Від. рукоп. Ф. 190 (ТЛК). Од. зб. 4/п.2. Арк. 21–40.

9. Різні: статут «Ради книги», списки книг, різні нотатки, чисті бланки та ін. (1931–1937) // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Від. рукоп. Ф. 190 (ТЛК). Од. зб. 10/п.1. 213 арк.

10. Списки членів Товариства ЛК 1935–1938. Каталог видань ТЛК за 1926 р. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Від. рукоп. Ф. 190 (ТЛК). Од. зб. 3/п.1. 15 арк.

11. Списки книг бібліотеки Товариства //ЛННБ України ім. В. Стефаника. Від. рукоп. Ф. 190 (ТЛК).Од. зб. 6/п.1. 37 арк.

12. Cesak J. Zjazdy bibliofilów polskich w dwudziestolecu międzywojennym. *Acta Universitatis Lodzensis Folia Librorum*. 1991. T. 2. S. 37–54. URL: https://bazhum.muzhp.pl/media/texts/acta-universitatis-lodziensis-folia-librorum/1991-tom-2/acta_universitatis_lodziensis_folia_librorum-r1991-t2-s37-54.pdf

13. Olczak-Kardas M. Działalność Rady Książki w Polsce w latach 1937–1939. *Roczniki biblioteczne*. Wrocław : Wyd-wo Un-tu Wrocławskiego, 2021. Z. 65. S. 121–144. URL: <https://wuwr.pl/rbibl/article/view/13647/12368>; DOI: <https://doi.org/10.19195/0080-3626.65.7>

14. Pieczonka M. Lwowskie firmy wydawnicze w latach 1918–1939 (Próba rejestracji ilościowej). S. 46–57. URL: <https://rep.up.krakow.pl/xmlui/bitstream/handle/11716/2451/04--Lwowskie-firmy-wydawnicze--Pieczonka.pdf?sequence=1>;

15. Poczet członków. Towarzystwo Miłośników Książki we Lwowie. Lwów : Druk Goldmana, 1937. 7 s.

16. Skrzypczak A. Z dziejów księgarstwa lwowskiego. *Rocznik lwowski*. 1992. T. 2. S. 131–148. URL: <https://www.lwow.com.pl/rocznik/92/batorego.html>

17. Skwarnicki M. Polskie towarzystwa bibliofilskie (1921–1939) = Societes polonaises de bibliophiles (1921–1939). *Przegląd Biblioteczny*. Warszawa, 1955. Z. 3–4. Lipiec-grudzień. S. 313–315.

18. Statut Towarzystwa Miłośników Książki we Lwowie. Lwów : Zakł. Narod. im. Ossolińskich, 1925. 16 s.

19. Towarzystwo Miłośników Książki we Lwowie w marcu 1925. 6 s. URL: <https://obc.opole.pl/Content/14151/PDF/327124.pdf>

References

1. Vkhidna i vykhidna korespondentsiia Tovarystva [Incoming and outgoing correspondence of the Society] // LNNB Ukrainy im. V. Stefanyka. Vid. rukop. F. 190 (TLK). Unit 5/p.2. 37 fol. [in Ukr.].

2. Dva shtampy dlia vidtyskiv na dokumentakh Tovarystva LK [Two stamps for imprints on documents of the BL Society] // LNNB Ukrainy im. V. Stefanyka. Vid. rukop. F. 190 (TLK). Unit 11/p.1. 2 pcs. [in Ukr.].

3. Zshytky z kvytantsiiamy pro splatu chlenskykh vneskiv (Kwitariusz wkładek członkowskich) (1930, 1931, 1939 rr.) [Notebooks with receipts for payment of membership fees] (1920, 1931, 1939) // LNNB Ukrainy im. V. Stefanyka. Vid. rukop. F. 190 (TLK). Unit 8/p.2. 475 fol. [in Ukr.].

4. Lysty vid riznykh adresativ (1930–1939) [Letters from various recipients (1930–1939)] // LNNB Ukrainy im. V. Stefanyka. Vid. rukop. F. 190 (TLK). Unit 2/p.1. 79 fol. + 12 conv. Dolucheno: lysty do riznykh adresativ (1933–1939). 34 fol. Razom 168 fol. [in Ukr.].

5. Lysty do riznykh adresativ (1931–1938) [Letters to various recipients (1931–1938)] // LNNB Ukrainy im. V. Stefanyka. Vid. rukop. F. 190 (TLK). Unit 1/p.1. 38 fol. [in Ukr.].

6. Oholoshennia pro pryiniattia pochesnymi chlenamy Tovarystva LK polskoho poeta Ya. Kasprovycha i Yu. Koziebrodzkoho [Announcement of the acceptance of the Polish poet J. Kasprovicz and J. Koziebrodzki as honorary members of the BL Society] // LNNB Ukrainy im. V. Stefanyka. Vid. rukop. F. 190 (TLK). Unit 7/p.1. 26 fol. [in Ukr.].

7. Rakhunky, kvytantsii Tovarystva ta in. (1929–1939) [Accounts, receipts of the Society, etc. (1929–1939)] // LNNB Ukrainy im. V. Stefanyka. Vid. rukop. F. 190 (TLK). Unit 9/p.1. 281 fol. [in Ukr.].

8. Reiestr vkhidnoi i vykhidnoi korespondentsii 1933–1935, Lviv [Register of incoming and outgoing correspondence 1933–1935, Lviv] // LNNB Ukrainy im. V. Stefanyka. Vid. rukop. F. 190 (TLK). Unit 4/p.2. Fol. 21–40. [in Ukr.].

9. Rizne: statut “Rady knyhy”, spysky knyh, rizni notatky, chysti blanky ta in. (1931–1937) [Miscellaneous: charter of the “Book Council”, lists of books, various notes, blank forms, etc. (1931–1937)] // LNNB Ukrainy im. V. Stefanyka. Vid. rukop. F. 190 (TLK). Unit 10/p.1. 213 fol. [in Ukr.].

10. Spysky chleniv Tovarystva LK 1935–1938. Kataloh vydan TLK za 1926 r. [Lists of members of the BL Society 1935–1938. Catalog of BLC publications for 1926] // LNNB Ukrainy im. V. Stefanyka. Vid. rukop. F. 190 (TLK). Unit 3/p.1. 15 fol. [in Ukr.].

11. Spysky knyh biblioteki Tovarystva [Lists of books from the Society’s library] // LNNB Ukrainy im. V. Stefanyka. Vid. rukop. F. 190 (TLK). Unit 6/p.1. 37 fol. [in Ukr.].

12. Cesak, J. (1991). Zjazdy bibliofilów polskich w dwudziestoleciu międzywojennym [Congresses of Polish bibliophiles in the interwar period]. *Acta Universitatis Lodzensis Folia Librorum*, 2, pp. 37–54. Retrieved from: https://bazhum.muzhp.pl/media/texts/acta-universitatis-lodziensis-folia-librorum/1991-tom-2/acta_universitatis_lodziensis_folia_librorum-r1991-t2-s37-54.pdf [in Pol.].

13. Olczak-Kardas, M. (2021). Działalność Rady Książki w Polsce w latach 1937–1939 [The activities of the Book Council in Poland in 1937–1939]. *Roczniki biblioteczne*. Wrocław, 65, pp. 121–144. Retrieved from: <https://wuwr.pl/rbibl/article/view/13647/12368>; DOI: <https://doi.org/10.19195/0080-3626.65.7> [in Pol.].

14. Pieczonka, M. Lwowskie firmy wydawnicze w latach 1918–1939 (Próba rejestracji ilościowej). [Lviv publishing companies in the years 1918–1939 (An attempt at quantitative registration). Retrieved from: <https://rep.up.krakow.pl/xmlui/bitstream/handle/11716/2451/04--Lwowskie-firmy-wydawnicze--Pieczonka.pdf?sequence=1>; [in Pol.].

15. Poczet członków. Towarzystwo Miłośników Książki we Lwowie. [Membership. Society of Book Lovers in Lviv] (1937). Lwów : Druk Goldmana, 7 p. [in Pol.].

16. Skrzypczak, A. (1990). Z dziejów księgarstwa lwowskiego [From the history of the Lviv bookselling industry]. Retrieved from: <https://www.lwow.com.pl/rocznik/92/batorego.html> [in Pol.].

17. Skwarnicki, M. (1955). Polskie towarzystwa bibliofilskie (1921–1939) = Societes polonaises de bibliophiles (1921–1939) [Polish bibliophile societies (1921–1939)]. *Przegląd Biblioteczny*. Warszawa, 3–4, lipiec-grudzień, pp. 313–315. [in Pol.].

18. Statut Towarzystwa Miłośników Książki we Lwowie [Statute of the Society of Book Lovers in Lviv] (1925). Lwów : Zakł. Narod. im. Ossolińskich, 16 p. [in Pol.].

19. Towarzystwo Miłośników Książki we Lwowie w marcu 1925 r. [Society of Book Lovers in Lviv in March 1925], 6 p. Retrieved from: <https://obc.opole.pl/Content/14151/PDF/327124.pdf> [in Pol.].

Глона Олексів, кандидатка історичних наук, наукова співробітниця відділу рукописів ЛННБ України ім. В. Стефаника

Товариство прихильників книги у Львові у 1925–1939 роках у світлі архівних матеріалів відділу рукописів Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника

Львівський рух прихильників книги сформувала група людей, які захоплювалися читанням, описували та обговорювали книги, організовуючи лекції, презентації, зустрічі, виставки, конференції та з'їзди. Товариства книголюбів, що існували в ті роки, також стали лабораторіями дослідження книг та засновниками спеціальних видавничих серій. Розглянуто організаційну, культурну та наукову діяльність польського Товариства прихильників книги у Львові. Представлені основні освітні та видавничі досягнення цієї установи. Проаналізовано значення діяльності Товариства для розвитку культурного життя Львова, досліджено

його історію та роль у творенні львівського середовища видатних письменників, істориків та книгознавців, а також львівського польського бібліофільського наукового середовища.

Ключові слова: Товариство прихильників книги у Львові, Статут товариства, видавнича серія «Бібліотека Товариства прихильників книги у Львові», Мечислав Опалек, Францішек Бєсядецький, III-й з'їзд польських бібліофілів.

Ilona Oleksiv, Candidate of Historical Sciences, Scientific Researcher, Manuscript Department, Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv

The Society of Book Lovers in Lviv in the Years 1925–1939 in the Light of the Archival Materials of the Manuscript Department of Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv

During the interwar period in Poland, Lviv, as well as Krakow and Warsaw, was an important cultural and scientific center. The Lviv movement of book lovers was shaped by a group of people who passionately speaking, writing and discussing the subject of the book, organized readings, lectures, meetings, exhibitions and conventions, in many different ways promoted the love of owning books, as well as the enthusiasm for publishing and research. The book lovers' societies that existed in those years also became book research laboratories and the founders of special publishing series. The aim of the paper is to trace the activities of the Book Lovers Society in Lviv in 1925–1939 based on archival materials of Manuscript Department of Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv. The majority of the documents located in the fund, including both official and interpersonal (members of the Management Board) incoming and outgoing correspondence of the Society, information on book awards nominations for active members of the Society, financial issues, including data on the payment of membership fees, book purchases, publishing matters, the Society's property, bills receipts etc. All above represents the Society's activities in the mentioned period including its achievements and problems with initiating, supporting and organizing cultural and educational activities with promoting reading and history, with particular emphasis on the history of the city of Lviv.

Keywords: Society of Book Lovers in Lviv, Statute of the Society, publishing series “Library of the Book Lovers Society in Lviv”, Miechyslav Opalek, Franciszek Biesiadetski, III Congress of Polish Bibliophiles.